28 грудня 1977 р. № 447/24, не має юридичної сили та не може бути підставою для матеріальної відповідальності у повному розмірі заподіяної з його вини шкоди *(постанова від 25 квітня 2012 р. № 6-16 цс 12)*.

Суди зобов'язані привести свою судову практику у відповідність до судових рішень Верховного Суду України.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ПРО ПРАКТИКУ ЗАСТОСУВАННЯ СУДАМИ ЗАКОНОДАВСТВА ПРИ ВИРІШЕННІ СПОРІВ ІЗ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ІЗ ДОГОВОРІВ ТА ІНШИХ ПРАВОЧИНІВ ВІД 27 ВЕРЕСНЯ 2012 Р. № 10-1390/0/4-12

Головам апеляційних судів областей,
міст Києва та Севастополя,
Апеляційного суду Автономної
Республіки Крим

Відповідно до ст. 34 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», ст. 360-7 ЦПК доводжу до Вашого відома, що Верховним Судом України за наслідками розгляду заяв про перегляд судових рішень з мотивів неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах прийнято ряд постанов у справах, що виникають із правочинів, та сформульовано обов'язкові для всіх судів України правові позиції.

1. Відповідно до ч. 1 ст. 225 ЦК правочин, який дієздатна фізична особа вчинила в момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, може бути визнаний судом недійсним за позовом цієї особи, а в разі її смерті — за позовом інших осіб, чиї цивільні права або інтереси порушені.

Висновок про тимчасову недієздатність учасника такого правочину слід робити, перш за все, на основі доказів, які свідчать про внутрішній, психічний стан особи в момент вчинення правочину. Хоча висновок експертизи в такій

справі є лише одним із доказів у справі і йому слід давати належну оцінку в сукупності з іншими доказами (ст. 212 ЦПК), будь-які зовнішні обставини (показання свідків про поведінку особи тощо) мають лише побічне значення для встановлення того, чи була здатною особа в конкретний момент вчинення правочину розуміти значення своїх дій та (або) керувати ними.

Проведеною у справі посмертною судово-психіатричною експертизою не зроблено висновку про абсолютну неспроможність спадкодавця у момент складення ним заповіту розуміти значення своїх дій та керувати ними, а лише стверджено, що існуючі в той час порушення його психічної діяльності істотно впливали на його здатність усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними, що саме по собі не є підставою для визнання складеного в такому стані заповіту недійсним з підстав, передбачених ч. 1 ст. 225 ЦК.

Отже, підставою для визнання правочину недійсним за вказаної підстави може бути лише абсолютна неспроможність особи в момент вчинення правочину розуміти значення своїх дій та (або) керувати ними і в основу рішення суду про недійсність правочину не може покладатися висновок експертизи, який ґрунтується на припущеннях (ч. 4 ст. 60 ЦПК) *(постанова від 29 лютого 2012 р. № 6-9 цс 12)*.

2. Частина 1 ст. 48 ЦК Української РСР, чинного на час укладення сторонами спірних договорів купівлі-продажу квартири, встановлювала, що недійсною є та угода, яка не відповідає вимогам закону.

Відповідно до ст. 169 ЦК Української РСР грошові зобов'язання повинні бути виражені і підлягають оплаті в національній валюті. Вираження і оплата грошових зобов'язань в іноземній валюті допускається лише у випадках і в порядку, встановлених законом. Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», який встановлює режим здійснення валютних операцій на території України, також не дозволяє здійснення оплати платежів в іноземній валюті у розрахунках між резидентами, якими є сторони по справі.

Згідно з умовами спірних договорів купівлі-продажу квартир, що також встановлено судом, покупна ціна, тобто грошові зобов'язання покупців за цими договорами виражені в національній валюті України — гривні.

Визначення при цьому в договорах грошового еквівалента цих зобов'язань покупців в умовних одиницях законом не заборонено і не є підставою для визнання договору купівлі-продажу недійсними *(постанова від 30 травня 2012 р. № 6-29 цс 12)*.

3. Стаття 655 ЦК закріплює законодавче визначення договору купівлі-продажу, згідно з яким одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму.

Істотними умовами договору купівлі-продажу є умови про предмет та ціну. Ціна товару — це грошова сума, яка підлягає сплаті покупцем за одержану від продавця річ.

За загальним правилом (ч. 1 ст. 692 ЦК) оплата товару за договором купівлі-продажу здійснюється після його прийняття або прийняття товаророзпорядчих документів на нього, якщо договором або актами цивільного законодавства не встановлений інший строк оплати товару.

Однак сторони можуть відійти від цього положення, застосувавши розстрочення платежу (ч. 2 ст. 692 ЦК). Укладення такого договору між фізичними особами, наприклад, при купівлі-продажу житлового будинку, законом не заборонено.

У разі якщо договором купівлі-продажу передбачена оплата товару через певний час після його передачі покупцю, покупець повинен провести оплату в строк, передбачений договором.

Якщо покупець не виконує свого обов'язку щодо оплати переданого йому товару в установлений договором купівлі-продажу строк, продавець набуває право вимоги такої оплати (ч. 3 ст. 692 ЦК) або розірвання договору з підстав, передбачених ст. 651 ЦК *(постанова від 6 червня 2012 р. № 6-46 цс 12)*.

4. Відповідно до ч. 1 ст. 624 ЦК, якщо за порушення зобов'язання встановлено неустойку, то вона підлягає стягненню в повному розмірі, незалежно від відшкодування збитків.

Разом з тим згідно зі ст. 536 ЦК за користування чужими грошовими коштами боржник зобов'язаний сплачувати проценти, якщо інше не встановлено договором між фізичними особами. Розмір процентів за користування чужими грошовими коштами встановлюється договором, законом або іншим актом цивільного законодавства.

На відміну від процентів як плати за користування чужими грошима неустойка є засобом забезпечення виконання зобов'язання.

Аналіз правових норм, зокрема статей 536, 549, ч. 2 ст. 625 ЦК, дає підстави для висновку про те, що проценти та неустойка є різними правовими інститутами, обмеження можливості одночасного застосування яких законом не встановлено *(постанова від 6 червня 2012 р. № 6-49 цс 12)*.

5. Відповідно до ст. 652 ЦК у разі істотної зміни обставин, якими сторони керувалися при укладенні договору, договір може бути змінений або розірваний за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або не випливає із суті зобов'язання.

Зміна обставин є істотною, якщо вони змінилися настільки, що, якби сторони могли це передбачити, вони не уклали б договір або уклали б його на інших умовах.

Якщо сторони не досягли згоди щодо приведення договору у відповідність з обставинами, які істотно змінились, або щодо його розірвання, договір може бути розірваний, а з підстав, встановлених ч. 4 ст. 652 ЦК, — зміне-

ний за рішенням суду на вимогу заінтересованої сторони за наявності одночасно таких умов:

1) в момент укладення договору сторони керувалися тим, що така зміна обставин не настане;

2) зміна обставин зумовлена причинами, які заінтересована сторона не могла усунути після їх виникнення при всій турботливості та обачності, які від неї вимагалися;

3) виконання договору порушило б співвідношення майнових інтересів сторін і позбавило б заінтересовану сторону того, на що вона розраховувала при укладенні договору;

4) із суті договору або звичаїв ділового обороту не випливає, що ризик зміни обставин несе заінтересована сторона.

Частина 4 ст. 652 ЦК встановлює, що зміна договору у зв'язку з істотною зміною обставин допускається за рішенням суду у виняткових випадках, коли розірвання договору суперечить суспільним інтересам або потягне для сторін шкоду, яка значно перевищує затрати, необхідні для виконання договору на умовах, змінених судом.

Оскільки у момент укладення договору фінансового лізингу його сторони не лише не керувалися тим, що курс української гривні до долара США протягом строку дії договору залишатиметься стабільним, а навпаки допускали можливість його падіння, та, включаючи в договір умову, яка передбачає здійснення лізингових платежів в сумі, визначеній залежно від курсу гривні до долара США на день платежу, лізингодавець намагався уникнути ризику, пов'язаного з можливим падінням курсу української гривні, а лізингоодержувач взяв на себе такий ризик.

За таких обставин висновок суду про те, що настання світової фінансової кризи є істотною зміною обставин, якими сторони договору фінансового лізингу керувалися при його укладенні, є помилковим *(постанова від 20 лютого 2012 р. № 6-93 цс 11)*.

6. Відповідно до ч. 1 ст. 509 ЦК зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

За змістом ст. 901 ЦК договір про надання послуг є складним зобов'язанням, що складається з двох органічно поєднаних між собою зобов'язань: по-перше, правовідношення, в якому виконавець повинен надати послугу, а замовник наділений правом вимагати виконання цього обов'язку; по-друге, правовідношення, в якому замовник зобов'язаний оплатити надану послугу, а виконавець має право вимагати від замовника відповідної оплати.

У ч. 3 ст. 510 ЦК визначено, що якщо кожна із сторін у зобов'язанні має одночасно і права, і обов'язки, вона вважається боржником у тому, що вона

зобов'язана вчинити на користь другої сторони, і одночасно кредитором у тому, що вона має право вимагати від неї.

Відтак грошовим слід вважати будь-яке зобов'язання, що складається, у тому числі, з правовідношення, в якому праву кредитора вимагати від боржника виконання певних дій відповідає кореспондуючий обов'язок боржника сплатити гроші на користь кредитора.

Саме до останнього виду грошових зобов'язань належить укладений сторонами договір про надання послуг стільникового мобільного зв'язку, оскільки ним установлена ціна договору — абонентська плата.

Отже, правовідносини, які склалися між сторонами на підставі договору про надання послуг стільникового мобільного зв'язку, є грошовим зобов'язанням, в якому, серед інших прав і обов'язків сторін, праву виконавця (кредитора) вимагати від замовника (боржника) сплати грошей за надані виконавцем послуги на його користь відповідає кореспондуючий обов'язок замовника сплатити ці гроші.

Таким чином, зважаючи на таку юридичну природу правовідносин сторін як грошових зобов'язань на них поширюється дія ч. 2 ст. 625 ЦК як спеціальний вид цивільно-правової відповідальності за прострочення виконання зобов'язання *(постанова від 14 листопада 2011 р. № 6-40 цс 11)*.

7. Відповідно до загальних умов виконання зобов'язання, установлених ст. 526 ЦК, зобов'язання повинно виконуватись належним чином згідно з умовами договору та вимогами ЦК, інших актів цивільного законодавства. Недотримання таких вимог призводить до порушення зобов'язань.

За змістом ч. 1 ст. 901, ч. 1 ст. 903 ЦК за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором.

Якщо договором передбачено надання послуг за плату, замовник зобов'язаний оплатити надану йому послугу в розмірі, у строки та в порядку, що встановлені договором.

Зобов'язання боржника сплатити певну грошову суму на користь кредитора відповідно до цивільно-правового договору або з інших підстав, визначених законом, є грошовим зобов'язанням.

Отже, правовідносини, які склалися між сторонами на підставі договору про надання послуг з централізованого опалення та постачання гарячої води, є грошовим зобов'язанням, у якому, серед інших прав і обов'язків сторін, на боржника покладено виключно певний цивільно-правовий обов'язок з оплати отриманих житлово-комунальних послуг, якому кореспондує право вимоги кредитора (ч. 1 ст. 509 ЦК) — вимагати сплату грошей за надані послуги.

Правові наслідки прострочення боржником виконання грошового зобов'язання, сплата пені та, на вимогу виконавця, суми втрат від інфляції

та трьох процентів річних, з урахуванням зазначених норм матеріального права, визначені сторонами і в укладеному ними договорі.

Таким чином, з огляду на юридичну природу правовідносин як грошових зобов'язань на них поширюється дія ч. 2 ст. 625 ЦК як спеціальний вид цивільно-правової відповідальності за прострочення виконання зобов'язання.

Закріплена в п. 10 ч. 3 ст. 20 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» правова норма щодо відповідальності боржника за несвоєчасне здійснення оплати за житлово-комунальні послуги у вигляді пені не виключає застосування правових норм, встановлених ч. 2 ст. 625 ЦК *(постанова від 20 червня 2012 р. № 6-68 цс 12)*.

8. Аналіз норм чинного законодавства (зокрема пунктів 6, 7 ст. 4 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», статей 553, 1046 ЦК) дає підстави для висновку про те, що окремі послуги, які відносяться до фінансових послуг (наприклад, надання коштів у позику, поручительство), можуть надаватися не тільки фінансовими установами, які є учасниками ринку з надання фінансових послуг, або юридичними особами, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але і фізичними особами, які не є суб'єктами підприємницької діяльності.

При цьому Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» регулює відносини лише за участю учасників ринків фінансових послуг, а відносини між фізичними особами, зокрема щодо договорів позики, поруки, регулюються нормами ЦК (статті 553–559, 1046–1053).

Договір позики як загальна договірна конструкція є підставою для виникнення правовідносин, учасниками яких є будь-які фізичні або юридичні особи, оскільки норми ЦК не містять жодного винятку як щодо суб'єктного складу, так і щодо права на одержання від позичальника процентів від суми позики, розмір яких і порядок одержання встановлюється договором (ч. 1 ст. 1048 ЦК).

Таким чином, Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» є спеціальним нормативним актом, який регулює відносини спеціальних суб'єктів — учасників ринку фінансових послуг, і не поширюється на всіх інших юридичних і фізичних осіб — суб'єктів договору позики, правовідносини яких регулюються нормами статей 1046–1048 ЦК *(постанови від 30 травня 2012 р. № 6-48 цс 12, від 18 липня 2012 р. № 6-79 цс 12)*.

9. Відповідно до вимог ст. 545 ЦК кредитор, прийнявши виконання зобов'язання, повинен на вимогу боржника видати йому розписку про одержання виконання частково або в повному обсязі.

Якщо боржник видав кредиторові борговий документ, кредитор, приймаючи виконання зобов'язання, повинен повернути його боржникові.

У разі неможливості повернення боргового документа кредитор повинен вказати про це у розписці, яку він видає.

Наявність боргового документа у боржника підтверджує виконання ним свого обов'язку.

У разі відмови кредитора повернути борговий документ або видати розписку боржник має право затримати виконання зобов'язання. У цьому разі настає прострочення кредитора.

Статтею 527 ЦК передбачено зобов'язання боржника виконати свій обов'язок, а кредитора — прийняти виконання особисто, якщо інше не встановлено договором або законом, не випливає із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту, а також право кожної із сторін у зобов'язанні вимагати доказів того, що обов'язок виконується належним боржником або виконання приймається належним кредитором чи уповноваженою на це особою, і ризик наслідків непред'явлення такої вимоги.

Судом встановлено, що позикодавець видав розписку позичальнику як борговий документ, що підтверджує укладення договору позики та прийняття кожним із них відповідних зобов'язань. Передаючи кошти особі, яка не є стороною договору позики, позичальник не скористався своїм правом на затримання виконання зобов'язання до повернення боргового документа та не звертався з такою вимогою безпосередньо до позикодавця. Крім того, оригінал боргової розписки знаходиться у позикодавця, що свідчить про невиконання умов договору позики *(постанова від 25 квітня 2012 р. № 6-24 цс 12)*.

10. Відповідно до ч. 1 ст. 1059 ЦК договір банківського вкладу укладається у письмовій формі. Письмова форма договору банківського вкладу вважається додержаною, якщо внесення грошової суми підтверджено договором банківського вкладу з видачею ощадної книжки або сертифіката чи іншого документа, що відповідає вимогам, встановленим законом, іншими нормативно-правовими актами у сфері банківської діяльності (банківськими правилами) та звичаями ділового обороту.

Пунктом 1.4 Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 3 грудня 2003 р. № 516 (далі — Положення), передбачено, що залучення банком вкладів (депозитів) юридичних і фізичних осіб підтверджується: договором банківського рахунка; договором банківського вкладу (депозиту) з видачею ощадної книжки; договором банківського вкладу (депозиту) з видачею ощадного (депозитного) сертифіката; договором банківського вкладу (депозиту) з видачею іншого документа, що підтверджує внесення грошової суми або банківських металів і відповідає вимогам, установленим законом, іншими нормативно-правовими актами у сфері банківської діяльності (банківськими правилами) та звичаями ділового обороту.

Відповідно до п. 2 глави 2 розділу ІІІ Інструкції про касові операції в банках України, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 14 серпня 2003 р. № 337 і зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 5 вересня 2003 р. за № 768/8089, яка була чинною на момент укладення договору банківського вкладу, 1 листопада 2008 р., приймання готівки національної валюти від клієнтів здійснюється через каси банків за такими прибутковими касовими документами: за заявою на переказ готівки — від юридичних осіб для зарахування на власні поточні рахунки, від фізичних осіб — на поточні, вкладні (депозитні) рахунки, а також від юридичних та фізичних осіб — на рахунки інших юридичних або фізичних осіб, які відкриті в цьому самому банку або в іншому банку, та переказу без відкриття рахунка; за рахунками на сплату платежів — від фізичних осіб на користь юридичних осіб; за прибутковим касовим ордером — від працівників та клієнтів банку за внутрішньобанківськими операціями; за документами, установленими відповідною платіжною системою: від фізичних і юридичних осіб — для відправлення переказу та виплати його отримувачу готівкою в національній валюті.

Пунктом 8 глави 2 розділу ІІІ зазначеної Інструкції передбачено, що після завершення приймання готівки клієнту видається квитанція (другий примірник прибуткового касового документа) або інший документ, що є підтвердженням про внесення готівки у відповідній платіжній системі. Квитанція або інший документ, що є підтвердженням про внесення готівки у відповідній платіжній системі, має містити найменування банку, який здійснив касову операцію, дату здійснення касової операції (у разі здійснення касової операції в післяопераційний час — час виконання операції), а також підпис працівника банку, який прийняв готівку, відбиток печатки (штампа) або електронний підпис працівника банку, засвідчений електронним підписом САБ.

Згідно із п. 2.1 Положення грошові кошти в національній та іноземній валюті або банківські метали, залучені від юридичних і фізичних осіб, обліковуються банками на відповідних рахунках, відкриття яких здійснюється банком на підставі укладеного в письмовій формі договору банківського вкладу (депозиту) або договору банківського рахунка та інших документів відповідно до законодавства України, у тому числі нормативно-правових актів Національного банку України з питань відкриття банками рахунків у національній та іноземній валюті.

При цьому ч. 3 ст. 1058, ч. 2 ст. 1068 ЦК встановлюють, що банк зобов'язаний зарахувати грошові кошти, що надійшли на рахунок клієнта, в день надходження до банку відповідного розрахункового документа, якщо інший строк не встановлений договором банківського рахунка або законом.

Таким чином, згідно із наведеними нормами права відкриття відповідних рахунків та облікування на них грошових коштів у національній та іно-

земній валюті, залучених від юридичних і фізичних осіб на підставі укладеного в письмовій формі договору банківського вкладу (депозиту), є обов'язком банку, відповідно до якого банк зобов'язаний зарахувати грошові кошти, що надійшли на рахунок клієнта, у день надходження до банку відповідного розрахункового документа.

З огляду на зміст ст. 1059 ЦК, п. 1.4 Положення, п. 8 глави 2 розділу III Інструкції письмова форма договору банківського вкладу (депозиту) вважається додержаною, якщо внесення грошової суми підтверджено договором банківського вкладу з видачею ощадної книжки (сертифіката) чи іншого документа, що відповідає вимогам, встановленим законом, іншими нормативно-правовими актами у сфері банківської діяльності (банківськими правилами) та звичаями ділового обороту, які, у свою чергу, є підтвердженням внесення готівки у відповідній платіжній системі.

Таким чином, відсутність реєстрації договору банківського вкладу і, як наслідок, необлікування на рахунку банку грошових коштів, залучених від юридичних і фізичних осіб на підставі укладеного в письмовій формі договору банківського вкладу, не можна вважати недодержанням письмової форми договору банківського вкладу за наявності ощадної книжки (сертифіката) чи іншого документа, що відповідає вимогам, установленим законом, іншими нормативно-правовими актами у сфері банківської діяльності (банківськими правилами) та звичаями ділового обороту, і є підтвердженням внесення готівки у відповідній платіжній системі. Відповідні юридичні факти (відсутність банківських рахунків і, як наслідок, необлікування на них грошових коштів, залучених від юридичних і фізичних осіб на підставі укладеного в письмовій формі договору банківського вкладу) слід кваліфікувати як невиконання банком своїх обов'язків за договором банківського вкладу *(постанови від 25 квітня 2012 р. № 6-20 цс 12, від 6 червня 2012 р. № 6-17 цс 12)*.

11. Відповідно до ч. 2 ст. 8 Закону України «Про страхування» страховий випадок — подія, передбачена договором страхування або законодавством, яка відбулася і з настанням якої виникає обов'язок страховика здійснити виплату страхової суми (страхового відшкодування) страхувальнику, застрахованій або іншій третій особі.

Згідно із ч. 1 ст. 25 Закону України «Про страхування» здійснення страхових виплат і виплата страхового відшкодування проводиться страховиком згідно з договором страхування на підставі заяви страхувальника (його правонаступника або третіх осіб, визначених умовами страхування) і страхового акта (аварійного сертифіката), який складається страховиком або уповноваженою ним особою (аварійним комісаром) у формі, що визначається страховиком.

Отже, з урахуванням наведеного та положень статей 979, 990 ЦК обов'язок страховика здійснити виплату страхового відшкодування страху-

вальнику виникає у разі, якщо такий страховий випадок прямо передбачений умовами договору страхування.

Якщо ж подія, що настала, не може бути кваліфікована як страховий випадок відповідно до вимог договору страхування або закону, обов'язок у страховика здійснити страхову виплату не виникає.

Згідно із договором страхування страховим випадком є смерть унаслідок нещасного випадку, яким є раптова, випадкова, ненавмисна та незалежна від волі застрахованої особи подія (випадок), яка настала проти її волі і яка спричинила шкоду життю або здоров'ю (включаючи утоплення, опіки, травми, заподіяні блискавкою або електричним струмом, обмороження, випадкові отруєння газами чи парами, отруйними чи хімічними речовинами, ліками).

Захворювання, у тому числі раптові та професійні, та хвороби не відносяться до нещасних випадків.

Смерть страхувальника через загострення його хронічної хвороби визначена умовами договору страхування як подія, яка не є страховим випадком, а відтак не породжує у страховика обов'язку виплатити страхове відшкодування страхувальнику *(постанова від 23 квітня 2012 р. № 6-101цс 11)*.

12. Положення ч. 1 ст. 901 ЦК вказує на те, що договір про надання послуг (зокрема, страхових) є складним зобов'язанням, що складається з двох органічно поєднаних між собою зобов'язань: по-перше, правовідношення, в якому виконавець повинен надати послугу, а замовник наділений правом вимагати виконання цього обов'язку; по-друге, правовідношення, в якому замовник зобов'язаний оплатити надану послугу, а виконавець має право вимагати від замовника відповідної оплати.

За змістом статей 524, 533–535, 625 ЦК вбачається, що грошовим є зобов'язання, яке виражається в грошових одиницях України (грошовому еквіваленті в іноземній валюті), тобто будь-яке зобов'язання зі сплати коштів.

Частиною 3 ст. 510 ЦК України визначено, що якщо кожна із сторін у зобов'язанні має одночасно і права, і обов'язки, вона вважається боржником тому, що вона зобов'язана вчинити на користь другої сторони, і одночасно кредитором у тому, що вона має право вимагати від неї.

Таким чином, правовідношення, в якому замовник зобов'язаний оплатити надану послугу в грошах, а виконавець має право вимагати від замовника відповідної оплати, тобто в якому передбачено передачу грошей як предмет договору або сплату їх як ціни договору, є грошовим зобов'язанням.

Саме до останнього виду грошових зобов'язань належить укладений сторонами договір про надання послуг, оскільки ним установлена ціна договору — страхова сума.

Крім того, ст. 625 ЦК розміщена в розділі «Загальні положення про зобов'язання» книги 5 ЦК, а тому поширює свою дію на всі зобов'язання,

якщо інше не передбачено в спеціальних нормах, які регулюють суспільні відносини з приводу виникнення, зміни чи припинення окремих видів зобов'язань.

Отже, правовідносини, що склалися між сторонами на підставі договору добровільного страхування наземного транспорту, є грошовим зобов'язанням і на них поширюється дія ч. 2 ст. 625 ЦК як спеціальний вид цивільно-правової відповідальності за прострочення виконання зобов'язання *(постанова від 06 червня 2012 р. № 6-49 цс 12)*.

Суди зобов'язані привести свою судову практику у відповідність до судових рішень Верховного Суду України.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ПРО ПРАКТИКУ ЗАСТОСУВАННЯ СУДАМИ ПРИ РОЗГЛЯДІ СПРАВ ОКРЕМИХ НОРМ ЗЕМЕЛЬНОГО ПРАВА ВІД 27 ВЕРЕСНЯ 2012 Р. № 10-1391/0/4-12

Головам апеляційних судів областей,
міст Києва та Севастополя,
Апеляційного суду Автономної
Республіки Крим

Відповідно до ст. 34 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», ст. 360-7 ЦПК доводжу до Вашого відома, що Верховним Судом України за наслідками розгляду заяв про перегляд судових рішень з мотивів неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах прийнято ряд постанов у земельних спорах та сформульовано обов'язкові для всіх судів України правові позиції.

1. Відповідно до ст. 15 Закону України «Про оренду землі» істотними умовами договору оренди землі є: об'єкт оренди (кадастровий номер, місце розташування та розмір земельної ділянки); строк дії договору оренди; орендна плата із зазначенням її розміру, індексації, форм платежу, строків, порядку її внесення і перегляду та відповідальності за її несплату; умови